

Ekonomiutskottet

Jubileumsfonden för Finlands självständighet Sitras verksamhetsberättelse för 2020

INLEDNING

Remiss

Jubileumsfonden för Finlands självständighet Sitras verksamhetsberättelse för 2020 (B 5/2021 rd): Ärendet har remitterats till ekonomiutskottet för betänkande.

Sakkunniga

Utskottet har hört

- överombudsman Jyrki Katainen, Jubileumsfonden för Finlands självständighet Sitra
- förvaltningsrådets ordförande Tarja Filatov, Jubileumsfonden för Finlands självständighet Sitra
- operativ direktör Nina Honkala, Jubileumsfonden för Finlands självständighet Sitra
- chef för juridiska ärenden Jorma Jaalivaara, Jubileumsfonden för Finlands självständighet Sitra
- direktör Elina Ravantti, Jubileumsfonden för Finlands självständighet Sitra
- direktör Katri Vataja, Jubileumsfonden för Finlands självständighet Sitra
- professor Karl-Erik Michelsen.

Skriftligt yttrande har lämnats av

- professor Otto Toivanen.

Inget yttrande av

- Statens revisionsverk.

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

Sitra kan karakteriseras som ett framtidshus sett mot bakgrunden av dess visioner och strategier och temana i dess arbete. Berättelsen avser 2020, som var ett exceptionellt år också ur perspektivet att förutsäga framtiden kontra dess oförutsägbarhet. Sitra inledde året med sin analys Megatrender 2020, som fick stor uppmärksamhet. Som megatrender identifierades 1) den brådskande ekologiska rekonstruktionen, 2) den åldrande befolkningen, 3) nätverksmakten, 4) teknologin som smälter in i allt och 5) ekonomin som söker sin riktning. Då kunde man ännu inte förutse den kommande pandemin och inte heller dess återverkningar på dessa megatrender. Sitra uppdaterade därför sin analys med en publikation om megatrender i ljuset av coronaviruset, Megatrendit

Betänkande EkUB 25/2021 rd

koronan valossa. Megatrenderna handlar ändå om fenomen som sträcker sig över en längre tidsperiod än pandemin.

År 2020 var också det första året då Sitra tillämpade den nya förvaltningsmodellen enligt lagen om Sitra, som reviderades 2019 och trädde i kraft den 1 januari 2020. Reformen förtydligade Sitras rättsliga ställning och betonade att Sitra är en självständig offentlighetsrättslig fond som står under riksdagens garanti och har en oberoende verksamhet. Sitra fick också ett särskilt förvaltningsråd som är separat från bankfullmäktige. Sitra är organisatoriskt oberoende av statsrådet och fristående från statens budgetekonomi. Sitras verksamhet finansieras i sin helhet med avkastningen av placeringsverksamheten, och ekonomiskt kan 2020 beskrivas som ett lyckat år i ljuset av denna avkastning. Kostnadsnivån var betydligt högre än normalt, vilket berodde på den första delbetalningen på 33,3 miljoner euro av engångsinsatsen på sammanlagt 100 miljoner euro för kapitalisering av universiteten.

Ekonomiutskottet betonar Sitras ställning som ett oberoende framtidshus. Sitra kan dock inte direkt jämföras med forskningsinstitut och universitet, utan i dess arbete framhävs särskilt betydelsen av försök och pilotprojekt. Dessa utgör också den största utgiftsposten, 44 procent av projektkostnaderna. Ekonomiutskottet ser denna prioritering som korrekt och anser att Sitra inte ska definieras som en konkurrent till universitet och forskningsinstitut. En jämförelse med forskningsinstituten kan dock till vissa delar vara motiverad, och det finns i och för sig också en alternativkostnad för Sitras verksamhet. När det gäller försöksverksamheten är det likaså viktigt att Sitras verksamhet inte snedvrider konkurrensen på marknaden utan i första hand riktar sig till sådana projekt som annars inte skulle realiseras, till exempel på grund av sina ekonomiska risker. Sitras oberoende och särprägel betyder inte att det inte bör finnas ett nära samarbete mellan Sitra, universitetsvärlden och förvaltningen. Sitra är och ska vara en brobyggare mellan högklassig forskning och utnyttjandet av denna forskning. Sitt mest konkreta uttryck tar sig Sitras verksamhet i dess roll som en aktör som startar upp och prövar nya verksamhetsformer, både inom den offentliga sektorn och i kontaktytan mellan den offentliga och den privata sektorn.

Sitras vision är att Finland ska nå framgång genom att bygga upp en rättvis, hållbar och inspirerande framtid där människor mår bra inom ramen för jordens bärkraft. Detta knyter samtidigt också Sitras verksamhet till Finlands konkurrenskraft och till reformbehoven inom förvaltningen.

Sitras verksamhet återspeglar väl de aktuella diskussioner som förs samt trycket på samhället. Det handlar om stora frågor, särskilt omställningen till en ekonomi utan fossila bränslen och förlusten av den biologiska mångfalden, som har en viktig koppling till ekonomin och det samhälleliga beslutsfattandet. Sitra har en central roll i denna debatt och i sökandet efter lösningar. Temana ansvar och rättvisa har också samband med ett annat av Sitras centrala teman, nämligen datadriven ekonomi. Spelreglerna för dataekonomin och stärkandet av det europeiska dataekosystemet är ett centralt tema. Det är viktigt att de resultat som nås här också knyts till regleringslösningarna på EU-nivå och till EU-påverkan. Ekonomiutskottet anser att Sitras val av teman är lyckat och motiverat. Samtidigt kan Sitras vision och valet av teman – trots sin betydelse eller just därför – kritiseras också för att i viss mån vara uppenbara. Temana är föremål för omfattande forskning och försök redan i övrigt, och man kunde tänka sig att det ingår i rollen som framtidshus att spana efter och undersöka de följande stora omvälvningarna.

Betänkande EkUB 25/2021 rd

Megatrender, samhällseliga omvÄlvningar och strukturella reformer, till exempel frÅgor som rÖr arbetsliv och urbanisering, har oundvikligen en politisk dimension. Det fÅr dock inte hindra ocksÅ djÄrva debattinitiativ. Det svÅraste Är att identifiera projekt med hÖg samhÄllsavkastning. Eftersom Sitra betonar Öppenhet kunde det vara motiverat att i verksamhetsberättelsen mer Öppet Än för närvarande lyfta fram vilka kriterier valet av Sitras teman, prioriteringar och projekt grundar sig pÅ och hur beslutsprocessen sÄkerstÄller att projekten bedÖms Även med tanke pÅ deras samhÄllsavkastning. Ekonomiutskottet anser ocksÅ att det Är viktigt att kontinuerligt utvärdera effekterna av Sitras arbete. Med tanke pÅ detta Är den uppdatering av angreppssÄttet och sÄttet att genomföra utvärderingen som görs hösten 2021 aktuell.

I ljust av Sitras vision Är det motiverat att dess projekt kopplas till samhällseliga reformer och att resultaten Är användbara och utnyttjas i konkreta reformer av förvaltningen, lagstiftningen och näringslivsstrukturerna i Ännu stÖrre utstrÄckning Än för närvarande. Detta mÅl har delvis redan nÅtts: ocksÅ pandemin har lyft fram konkreta problem som snabbt mÅste lösas pÅ Sitras agenda. Sitra tog fram verktyg för hållbar stimulans och reflekterade Över pandemins lÅngvariga effekter pÅ de olika megatrenderna. Sitra deltog ocksÅ i arbetet med att utveckla verktyg som underlÄttar coronaspårningen. Även om sÅdana projekt delvis kan styra bort Sitra från dess verksamhet enligt strategin, anser ekonomiutskottet att det Är bra att Sitra som snabbrÖrlig aktÖr har förmÅga att reagera pÅ olika krav och behov i den snabbt förÄnderliga omvärlden. PÅ samma sÄtt anser ekonomiutskottet – sÄrskilt utifrån lärdomarna från coronapandemin – att det vore bra om Sitra i sitt framsynsarbete skulle inkludera sÅ kallade svarta svanar och wild card-scenarier samt plÖtsliga framtida förÄndringsfaktorer och risker, i vid bemärkelse, mer Öppet och i stÖrre utstrÄckning Än för närvarande.

FÖRSLAG TILL BESLUT

Ekonomiutskottets förslag till beslut:

Riksdagen godkÄnner ett stÄllningstagande med anledning av berättelse B 5/2020 rd.

Utskottets förslag till stÄllningstagande

Riksdagen har ingenting att anmärka med anledning av berättelsen.

Betänkande EkUB 25/2021 rd

Helsingfors 14.10.2021

I den avgörande behandlingen deltog

ordförande Sanni Grahn-Laasonen saml
vice ordförande Hanna Kosonen cent
medlem Atte Harjanne gröna
medlem Mari Holopainen gröna
medlem Hannu Hoskonen cent
medlem Eeva Kalli cent
medlem Matias Mäkynen sd
medlem Minna Reijonen saf
medlem Veikko Vallin saf
medlem Tuula Väättäinen sd
medlem Johannes Yrttiaho vänst
ersättare Aki Lindén sd.

Sekreterare var

utskottsråd Lauri Tenhunen.